

WPŁYW WYDATKÓW ZBROJENIOWYCH NA ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY W POLSCE W LATACH 2010–2016

THE INFLUENCE OF ARMS EXPENSES ON SOCIAL-ECONOMIC DEVELOPMENT IN POLAND IN YEARS 2010–2016

Janusz Płaczek¹

WYŻSZA SZKOŁA OFICERSKA SIŁ POWIETRZNYCH W DĘBLINIE

Abstract: Ascertain arms expenses as parts of capital expenditures of governments have on development economic each state influence socially. He is greatest this amount memorial they be significant and in national industry located. But phase of business cycle is important also, state finds data in which. For good incrimination is most appropriate period phase of prime. It assign in Poland in last years on defensive expenses from 1.8 for 2.1% 2010-2016 GDP. Property expenses occupied place within the confines of these important expenses, or arms expensive from for 34% to 22. Increase totaled in this time from 1.3% for 5.0% GDP. Certainly consumption had biggest influence on this incrimination for 78.5%. Expenses it on 20.2% but positive bank balance of foreign trade it for 1.3%. It ascertain in result of account, that arms expenses had in amount from 0.9% for 1.75% influence on increase GDP. There was it on percent's from 0.02 for 0.08 converting. It means, that expenses of states are visible in development this type economic our state socially.

Streszczenie: Wydatki zbrojeniowe jako część wydatków inwestycyjnych rządu mają mierzalny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy każdego państwa. Jest on tym większy im kwota ta jest bardziej znacząca i lokowana w krajowym przemyśle. Ale ważna jest także faza cyklu koniunkturalnego, w której dane państwo się znajduje. Najtrafniejszym okresem na dobry wzrost jest faza rozkwitu. W Polsce w latach 2010–2016 przeznaczano na wydatki obronne od 1,8 do 2,1% PKB. W ramach tych wydatków istotne miejsce zajmowały wydatki majątkowe, czyli wydatki zbrojeniowe, tj. ok. od 22 do 34%. W tym czasie przyrost PKB wynosił od 1,3% do 5,0%. Największy wpływ na ten wzrost miała oczywiście konsumpcja ok. 78,5%. Wydatki na akumulację to ok. 20,2%, a dodatnie saldo handlu zagranicznego to ok. 1,3%. W wyniku obliczeń stwierdzono, że wydatki zbrojeniowe miały w sumie od 0,9% do 1,75% wpływu na przyrost PKB. Przeliczając to na punkty procentowe, było to od 0,02 do 0,08. Oznacza to, że tego typu wydatki są widoczne w rozwoju społeczno-gospodarczym naszego państwa.

Keywords: arms expenses, GDP, development socially-economic.

Słowa kluczowe: wydatki zbrojeniowe, PKB, rozwój społeczno-gospodarczy.

¹ Janusz Płaczek, prof. dr hab. Zatrudniony jest w Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie. Specjalizuje się w problematyce gospodarczo-obronnej. Autor i współautor kilkunastu książek. Autor ok. 300 artykułów naukowych i ok. 50 książek.

Janusz Płaczek, prof. PHD, employed at the Officer's College of the Air Force in Deblin. He specializes in economic and defense issues. Author and co-author of several books. Author of about 300 scientific articles and about 50 books.

Wstęp

Od lat w literaturze przedmiotu trwa dyskusja dotycząca wpływu wydatków zbrojeniowych na rozwój społeczno-gospodarczy państwa. Zwraca się uwagę na zarówno pozytywne, jak i negatywne następstwa tych decyzji. Do niewątpliwych zalet zalicza się: postęp naukowo-techniczny, zatrudnienie, zagospodarowanie kraju, dochody z eksportu uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz płacenie podatków lokalnych i do budżetu państwa. Ale postrzega się także następstwa negatywne czyli: zawłaszczanie ograniczonych zasobów, odciąganie od finansowania potrzeb socjalnych państwa, parcie do konfrontacji w międzynarodowych stosunkach. Polska przeznaczala w ostatnim okresie średnio ok. 1,92% PKB na potrzeby związane ze swoją obroną zewnętrzną. Z tego partycypowano w ok. 25% na wydatki związane z inwestycjami – czyli wydatkami zbrojeniowymi. Właśnie ta część stanowi istotny element wydatków rządowych państwa i wprost wpływa na przyrost PKB. Spróbujmy więc oszacować ten wpływ. Stąd też celem tego artykułu jest ukazanie siły tego wpływu w postaci konkretnego udziału. Aby zrealizować to przedsięwzięcie wykorzystam kilka metod badawczych – analizę literatury przedmiotu, wybrane metody statystyczne oraz wnioskowanie. Przedmiotem badań są tu wydatki zbrojeniowe w funkcji wzrostu PKB w Polsce. Natomiast podmiotem rząd RP. Czas analizy to siedem lat, tj. 2010–2016. Przy czym, część informacji za 2016 rok ma wymiar szacunkowy. Bazą do stworzenia tego opracowania są zarówno pozycje zwarte, artykuły, źródła statystyczne, jak i dane pozyskane z Internetu. Struktura dzieła to dwa mocno korespondujące ze sobą punkty. Pierwszy ma wymiar teoretyczny i stanowi tło prowadzonych dociekań naukowych. Drugi ma charakter analityczny i ogniskuje się na wyliczeniach badanego wpływu. Całość zamyka zakończenie z uogólnieniami i stosownymi wnioskami. Materiał wydaje się być przydatny zarówno dla polityków, strategów, jak i dla ekonomistów szczebla centralnego państwa. Ujęte w tej pracy argumenty wskazują bowiem na pozytywny wpływ wydatków zbrojeniowych na rozwój społeczno-gospodarczy w Polsce, w rozpatrywanym okresie. Jednocześnie stwierdza, że podjęty problem należy monitorować na przyszłość, gdyż dynamika zmian w tym zakresie jest duża.

1. Wokół teorii problemu

Problematyka podjęta w tym opracowaniu wymaga sprecyzowania kilku istotnych pojęć. Ze względu na objętość artykułu ograniczę się tylko do tych niezbędnych dla prowadzonej analizy. Należy nadmienić, że nie próbuję tu dokonywać przeglądu stosownych kategorii, które funkcjonują w literaturze przedmiotu. Tym samym przywołane pojęcia należy uznać za obowiązujące w tym materiale.

Podstawowym pojęciem, występującym w tytule pracy, jest rozwój gospodarczy. Uznaję, że na ten rozwój składają się zmiany strukturalne oraz inne zmiany jakościowe (instytucjonalne, polityczne i kulturowe) towarzyszące lub będą-

ce konsekwencją wzrostu gospodarczego². Przeważnie są one efektem postępu naukowo-technicznego, przekształceń organizacyjnych, jak również wynikają ze wzrostu poziomu wykształcenia społeczeństwa. Natomiast wzrost gospodarczy to rozszerzenie zdolności kraju do produkcji towarów i usług pożądaných przez ludzi wraz z zasobnością tego społeczeństwa. Treść tego terminu przeważnie jest utożsamiana z przyrostem, powiększeniem jednego (lub kilku) z podstawowych wskaźników, obrazujących stan lub aktywność gospodarki narodowej. Ze względu na to, że zdolności produkcyjne gospodarki zależą przede wszystkim od ilości i jakości występujących w niej zasobów, jak również od poziomu techniki, wzrost gospodarczy musi wiązać się z rozszerzeniem i ulepszeniem tych czynników produkcji. Szczególnie ważnym czynnikiem jest akumulacja kapitału tworzona dzięki oszczędnościom i inwestycjom, doskonalenie ludzkich umiejętności oraz postęp techniczny. Zwraca się baczna uwagę, aby wzrost gospodarczy przyczyniał się do wzbogacania życia ponad konsumpcję materialną. Szczególnym objawem tego wzrostu jest polepszenie jakości życia – czyli rozwój społeczny. Wyrazem tak pojętego rozwoju społecznego jest stałe polepszanie treści i form życia społecznego, organizacji stosunków międzyludzkich, wzbogacanie kultury ludzkiej, rozszerzanie zakresu i możliwości zaspokajania potrzeb materialnych i duchowych jednostek i całych zbiorowości. Stąd też występuje wzajemne przenikanie i uzupełnianie się atrybutów społecznych z ekonomicznymi. Należy je rozpatrywać łącznie, mimo że rozwój gospodarczy stanowi podstawę rozwoju społecznego. Podstawową miarą tego rozwoju społeczno-gospodarczego jest Produkt Krajowy Brutto. Jest to główna kategoria rachunków narodowych i obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Najważniejszy miernik efektów gospodarowania w państwie³. Zasadniczym jego składnikiem jest suma wartości dodanej brutto wszystkich sektorów instytucjonalnych lub wszystkich sekcji gospodarki narodowej. Produkt ten jest zależny od wielkości: spożycia, akumulacji i salda wymiany produktów i usług z zagranicą. We wszystkich modelach wzrostu zasadniczym i wewnętrznym ich elementem jest akumulacja kapitału, uznana za motor tych zmian⁴. Są to inwestycje i oszczędności. Natomiast eksport zwykle określają warunki panujące za granicą i w związku z tym może być traktowany jako czynnik autonomiczny, niezależny od dochodu krajowego⁵.

Drugi człon tytułu artykułu dotyczy wydatków zbrojeniowych. Zachodzi więc konieczność wyjaśnienia kilku bliskich terminów, choć niejednorodnych, co do swego zakresu. Chodzi tu o: wydatki obronne, wydatki wojskowe i wydatki zbrojeniowe. Najszerszym pojęciem są wydatki obronne. Przez wydatki obronne rozumie się wydatki ponoszone na funkcjonowanie i rozwój systemu obronnego

² D.R. Kamerscen, R.B. McKezie, C. Nardinelli, *Ekonomia*, F.G. NSZZ, Gdańsk 1991, s. 11.

³ M. Chrzan, *Dochód narodowy, bilans płatniczy i handlowy*, [w:] *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, pod red. J. Rymarczyka, PWE, Warszawa 2010, s. 243.

⁴ M. Klamut, *Poszukiwanie ścieżki trwałego wzrostu*, [w:] *Polityka gospodarcza*, pod red. B. Winiarskiego, PWN, Warszawa 2004, s. 249.

⁵ D. Begg, *Ekonomia*, t. 2, PWE, Warszawa 1992, s. 92.

państwa⁶. Są one pochodną przyjętej polityki obronnej państwa⁷. W literaturze przedmiotu rozróżnia się w ramach tego pojęcia wydatki wojskowe i wydatki zbrojeniowe. Relacje (zakresowe) między nimi można przedstawić następująco⁸:

$$W_o > W_w > W_z \quad \text{lub} \quad W_z \subset W_c \subset W_o$$

gdzie:

- W_o wydatki obronne,
- W_w wydatki wojskowe,
- W_z wydatki zbrojeniowe.

Z tej nierówności wynika, że wydatki obronne są większe od wydatków wojskowych, a te od wydatków zbrojeniowych. Drugi zapis mówi o tym, że pojęcie wydatków zbrojeniowych zawiera się w wydatkach wojskowych, a te w wydatkach obronnych. Największym treściowo pojęciem są wydatki zbrojeniowe. Za te wydatki przyjmuje się kwoty pieniężne budżetu wojska, które są przeznaczane na odtworzenie i modernizację w siłach zbrojnych uzbrojenia i sprzętu wojskowego, wraz z budowlami wojskowymi. W sumie są to wydatki majątkowe. Szerszym pojęciem są wydatki wojskowe. Przez te wydatki rozumie się planowane i ponoszone kwoty pieniężne budżetu państwa na siły zbrojne. Związane są one z istnieniem oraz utrzymaniem sił zbrojnych i urządzeń wojskowych. Ujmując nieco inaczej: „jako przewidywane, wartościowe odzwierciedlenie zamierzeń strategiczno-operacyjnych, organizacyjnych, szkoleniowych, zaopatrzeniowych i innych zadań rzeczowych sił zbrojnych. Oznacza to, że jest to plan finansowy dochodów i wydatków ministerstwa obrony narodowej o rocznym horyzoncie czasowym, uchwalany przez parlament jako część budżetu państwa”⁹. Najistotniejsze części składowe tych wydatków obejmują kwoty związane z: utrzymaniem, szkoleniem i wyposażeniem wojska. W przybliżeniu można mówić, że jest to 29 część budżetu naszego państwa, dla której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej¹⁰. Nie ma tu wydatków na obronę cywilną, rezerwy strategiczne państwa, niektóre prace naukowo-badawcze realizowane poza resortem obrony. Są one w wydatkach obronnych – najszerzej kategorii, czyli dobra publicznego, jakim jest obrona państwa¹¹.

Starając się zderzyć wydatki zbrojeniowe z rozwojem społeczno-gospodarczym, można wskazać na pozytywne, jak i negatywne skutki. Pozytywny wpływ rozpatruje się w trzech płaszczyznach: rozszerzenia skali wytwórczości, stabilizującego działania na procesy gospodarcze i przyspieszenia postępu technicznego. Szczególny wpływ wydatki te mają na przemysł, infrastrukturę i rozwój badań

⁶ *Ekonomika obrony*, pod red. W. Stankiewicza, AON, Warszawa 1992, s. 100.

⁷ S.T. Kurek, *Ekonomika obronności. Istota, miejsce, zarys teorii*, AON, Warszawa 2015, s. 136.

⁸ M. Oziębło, P. Bartosiewicz, *Wydatki obronne w Polsce w latach 2005–2016*, „Systemy Logistyczne Wojsk”, nr 45, 2016, s. 150.

⁹ E. Bober, J. Placzek, *Budżet MON w latach 2011–2004 i jego prognoza*, AON, Warszawa 2005, s. 11.

¹⁰ K. Stańczyk, *Realizacja gospodarki finansowej wojska*, Ementon, Warszawa 2015, s. 120.

¹¹ G. Kozłowski, *Finanse NATO*, Bellona, Warszawa 2008, s. 196.

naukowych. Stwarzają także możliwość uzyskania nadwyżki w handlu zagranicznym, dzięki eksportowi broni. Są istotnym elementem oddziaływania państwa na koniunkturę i mogą być i są często narzędziem interwencjonizmu państwowego jako formy polityki gospodarczej¹². Bowiem to państwo ma możliwość opowiedzieć się za produkcją „chipu ziemniaczanego czy też chipu komputerowego”¹³. Stąd też pisze się, że wydatki inwestycyjne ulokowane w przemysł najnowszych technologii, tj.: przemysł kosmiczny, farmaceutyczny, lotniczy czy przemysł zbrojeniowy, dają większe przyspieszenie w gospodarce niż tradycyjne przemysły. Szacuje się, że jest to od 30–80% więcej. Również niezaprzeczalnie w państwach wysokorozwiniętych te wydatki nie zakłócają rozwoju społeczno-gospodarczego, a nawet przynoszą względne korzyści. Natomiast w państwach słabo rozwiniętych i ubogich, oznaczają ubożenie społeczeństwa i marnotrawienie środków¹⁴. Natomiast do negatywnych elementów zalicza się fakt angażowania w zbrojenia olbrzymich zasobów ludzkich, finansowych, surowcowych, produkcyjnych i inwestycyjnych, które skierowane do wytwarzania w sektorze cywilnym przyspieszyłyby lub wręcz umożliwiłyby rozwiązanie palących problemów społeczno-gospodarczych wielu krajów współczesnego świata¹⁵. Ale w konkluzji ważnym czynnikiem jest ocena stanu zagrożenia. Jest to jednak najistotniejszy czynnik polityczno-militarny. Jak wykazuje praktyka, właśnie ten czynnik sprawia i determinuje zbrojenia, a nie korzyści lub straty natury społeczno-gospodarczej.

Należy przychylić się do stwierdzenia, że wpływ analizowanych wydatków zależy przede wszystkim od wielkości środków, jakie państwo przeznaczają na cele obronne w określonych warunkach ekonomicznych, i od ich dynamiki. W pewnym stopniu zależy on także od struktury tych wydatków, jak również od sposobu finansowania (np. z deficytu budżetowego). Nie bez znaczenia jest także faza cyklu koniunkturalnego. W fazach kryzysu i ożywienia gospodarczego wydatki zbrojeniowe mogą stać się czynnikiem przyspieszającym pobudzenie gospodarcze. Również ważne jest miejsce lokowania tych wydatków, preferowana jest – jeśli jest to możliwe – produkcja krajowa¹⁶.

Oprócz tego należy zwrócić uwagę na aspekt społeczny tego zagadnienia. Z badań wynika, że większość ludzi zgadza się, że zbrojenia oznaczają marnotrawstwo, są nieprodukcyjne i zasadniczo niedorzeczne. Równocześnie jednak mają obawy o swoją pracę, o swoje zabezpieczenie, o swój dobrobyt. Stąd też od lat obserwuje się w wielu krajach presję zakładów pracy związanych z wytwarzaniem uzbrojenia i sprzętu wojskowego na rząd, który pragnie dokonać rozbrojenia i rekonwersji w tych fabrykach na produkcję cywilną. Stwarza to, jak wynika z praktyki, wiele

¹² J. Płaczek, *Finansowanie i gospodarowanie budżetem MON w Polsce w latach 1989–1999 (od Układu Warszawskiego do sojuszu NATO)*, AON, Warszawa 1999, s. 13.

¹³ J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004, s. 417.

¹⁴ S. Chojnowski, *Wydatki wojskowe, [w:] Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, pod red. K. Żukrowskiej, IUSATAX, Warszawa 2011, s. 302.

¹⁵ J. Płaczek, *Wydatki wojskowe na tle rozwoju społeczno-gospodarczego Polski*, AON, Warszawa 1995, s. 17.

¹⁶ Z. Stachowiak, *Ekonomia międzynarodowa wobec wyzwań cywilizacyjnych*, AON, Warszawa 2004, s. 141.

trudności organizacyjnych, a zarazem pochłania olbrzymie sumy w długim przedziale czasowym. Stąd wynika waga problemu i ciągły dylemat „armaty czy masło”.

W sumie wszystko to pozwala przejść do analizy i oceny sytuacji w naszym państwie.

2. Szacowanie badanego wpływu

Na początku czynionych dociekań należy wskazać na siłę naszego rozwoju społeczno-gospodarczego mierzonego wzrostem PKB. Z dostępnych informacji wynika, że ten wzrost w latach 2010–2016 wyniósł średniorocznie 3,07%. Szczegółowych danych w tym obszarze dostarcza tabela 1.

Tabela 1. Przyrost PKB w Polsce w latach 2010–2016, wg cen stałych, rok pop. = 100 w %

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem	103,6	105,0	101,6	101,3	103,3	103,9	102,8

Źródło: *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, GUS, Warszawa 2016, s. 393; www.guswzrostPKBw2016r. (13.02.2017)

W sumie przyrost ten był na poziomie średnim, choć dwa lata wykazał dość niewielki przedział. Zachowano jednak cały czas dodani przyrost, choć większość państw UE w tym czasie może pochwalić się znacznie mniejszą dynamiką, a niektóre nawet spadkiem. Oznacza to z naszej strony przede wszystkim dużą presję konsumpcyjną, jak również inwestycyjną – szczególnie ze środków pochodzących z UE. W sumie pozwoliło to Polsce bezpiecznie przejść przez okres recesji gospodarczej, która dotknęła świat i nasz region. Stąd teraz należy spojrzeć na strukturę wykorzystania naszego PKB w badanych latach (tabela 2).

Tabela 2. Struktura wykorzystania PKB w Polsce w latach 2010–2016, wg cen bieżących

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Ogółem PKB	100	100	100	100	100	100	100
Spożycie	79,6	80,2	79,0	78,8	78,3	76,7	81,5
Akumulacja	20,3	21,0	20,7	18,7	20,2	20,5	18,0
Saldo wymiany zagranicznej	-0,1	-1,2	0,3	2,5	1,5	2,8	0,5

*szacunki

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, GUS, Warszawa 2016, s. 392; *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2015*, GUS, Warszawa 2015, s. 393; *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2014*, GUS, Warszawa 2014, s. 475; *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 482; *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2012*, GUS, Warszawa 2012, s. 477; www.guswzrostPKBw2016r. (13.02.2017)

Istotnym elementem czynionej analizy jest fakt, że na spożycie przeznaczaliśmy aż średnio 78,5%. W sumie to stosunkowo dużo. Bowiem na inwestycje i oszczędności tylko 20,2%. Pozostała część to wynik naszego salda handlu zagranicznego ok. +0,9%. Od sześciu lat saldo to jest dodanie i powoli systematycznie rośnie. Oznacza to konkurencyjność naszych produktów na rynkach zagranicznych, co jest dobrym trendem do dalszego przyrostu PKB. Z pewnością pomagał tu także wysoki kurs EURO i USD względem złotówki, który stymulował te korzystne obroty.

Pamiętać trzeba, że nie cała akumulacja trafia na rynek pod postacią inwestycji w formie środków trwałych. Bywa też tak, że oszczędności z poprzednich lat przeznaczane są na nakłady inwestycyjne. Należy uchwycić ich udział, co uczyniono w tabeli 3.

Tabela 3. Udział nakładów brutto na środki trwałe w akumulacji w Polsce dla lat 2010–2016, w %

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Udział [%]	98,5	93,6	95,3	102,1	97,4	98,2	94,5

Źródło: *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, GUS, Warszawa 2016, s. 392, 401; *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2015*, GUS, Warszawa 2015, s. 393, 402; www.guswzrostPKBw2016r. (13.02.2017)

W sumie średnio, rocznie przeznaczano z akumulacji na nakłady inwestycyjne 97,1%. Tylko w jednym roku 2013 nakłady te były wyższe ponad 100%, co wynikało z faktu sięgnięcia do oszczędności z wcześniejszego okresu. Co do kwot były to wielkości imponujące – od 293 mld zł do 360 mld zł w skali roku.

Podane informacje makro stanowią podstawę do dalszych analiz i porównań. Należy teraz przedstawić nasz budżet MON. Podstawowym parametrem jest jego kwota i udział w PKB jako miara porównawcza naszego wysiłku obronnego. Informacje te zostały ujęte w tabeli 4.

Tabela 4. Udział wydatków wojskowych Polski w PKB w latach 2010–2016, w %

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Udział [%]	1,88	1,89	1,84	1,8	1,95	2,1	2,0
Wartość [mln zł]	25 269,4	26 720,6	28 105,1	28 252,3	32 663,8	37 583,6	36 669,0

Źródło: dane Departamentu Budżetowego MON

Średnio przeznaczaliśmy – w tym czasie – na nasze wydatki obronne 1,92% PKB, co jest udziałem znaczącym dla europejskich państw NATO. Również dla naszego społeczeństwa był to istotny poziom, bowiem w Budżecie Państwa stanowiły one od 8,6 do 12%. Od dwóch lat są one na poziomie przynajmniej 2% w PKB, co jest zgodne z obowiązującym aktualnie prawem i ustaleniami NATO z Newport z 2014 roku. Dla czynionych analiz ważną płaszczyzną są tu wydatki majątkowe,

czyli zbrojeniowe. Stanowią one o kondycji bojowej armii i jej nowoczesności. Szczegóły podano w kolejnej tabeli.

Tabela 5. Udział wydatków zbrojeniowych w wydatkach wojskowych w Polsce w latach 2010–2016, wg cen bieżących, w mld zł, w %

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Wydatki wojskowe [mld zł]	25,269	26,721	28,105	28,252	32,664	37,584	36,669
Wydatki zbrojeniowe MON [mld zł]	5,5447	5,8847	6,1140	6,1063	8,1903	12,7642	10,2473
Udział [%]	21,94	22,02	21,75	21,61	25,07	33,96	27,95

*szacunki

Źródło: obliczenia własne

Zgodnie z przyjętymi długoletnimi planami rozwoju SZ RP mamy przeznaczyć na wydatki majątkowe przynajmniej 20% ogólnej kwoty wydatków obronnych. W badanych latach udziały te były wyraźnie przekraczane (średnia 25,4%). Pozwalało to unowocześniać naszą armię we wszystkich rodzajach sił zbrojnych, a także wojsk. Jednocześnie wspierało nasz przemysł obronny. Tym samym wymiennie wpływało na rozwój społeczno-gospodarczy kraju.

Dla naszych analiz należy teraz zestawzić wartości wszystkich wydatków inwestycyjnych w państwie z wydatkami zbrojeniowymi partycypowanymi z budżetu MON (tabela 6).

Tabela 6. Udział wydatków zbrojeniowych w wydatkach inwestycyjnych w Polsce w latach 2010–2016, wg cen bieżących, w mld zł

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Wydatki inwestycyjne w państwie [mld zł]	293,2	315,6	314,0	312,9	339,4	360,4	340,1
Wydatki zbrojeniowe MON [mld zł]	5,5447	5,8847	6,1140	6,1063	8,1903	12,7642	10,2473
Udział [%]	1,89	1,86	1,95	1,95	2,41	3,54	3,01

*szacunki

Źródło: obliczenia własne

Badany poziom zjawiska wahał się od 1,86% do 3,54% (średnia 2,37%). W sumie nie jest to duży udział. Ale należy pamiętać, że w państwie realizowanych jest szereg różnego typu inwestycji. Czynią to zarówno podmioty prywatne, samorządy terytorialne, skarb państwa, jak i różnego typu spółki.

Wszystko to pozwala teraz na dokonanie ostatecznych wyliczeń. Przywołajmy posiadane w tym celu stosowne informacje (tabela 7).

Tabela 7. Wpływ wydatków zbrojeniowych MON na przyrost PKB w Polsce w latach 2010–2016, w %

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Udział wydatków inwestycyjnych w państwie w PKB [%]	20,7	20,7	19,7	19,1	19,6	20,2	18,0
Udział wydatków zbrojeniowych MON w wydatkach inwestycyjnych państwa [%]	1,89	1,86	1,95	1,95	2,41	3,54	3,01
Wpływ wydatków zbrojeniowych MON na Δ PKB [%]	0,91	0,90	0,99	1,02	1,23	1,75	1,67
Wpływ wydatków zbrojeniowych MON na Δ PKB, [punkty %]	0,033	0,045	0,016	0,013	0,041	0,068	0,047

*szacunki

Źródło: obliczenia własne

Na podstawie tych wyliczeń można stwierdzić, że wydatki zbrojeniowe MON odpowiadały w tym czasie za wzrost PKB średnio rocznie 1,21% (od 0,90 do 1,75). Przeliczając to na średni, realny wzrost w punktach % byłoby to 0,038. To dużo, a zarazem i mało. Należy pamiętać, że bez tych wydatków nasza armia byłaby przestarzała, jednocześnie w kraju nie powstawałyby miejsca pracy, nie zasilano by podatkami lokalnego ani centralnego budżetu. Wreszcie myśl techniczna nie mogła by trafić do sfery cywilnej jako technologia podwójnego znaczenia. Tym samym mamy z tego tytułu trwałą korzyść społeczno-gospodarczą.

Dla pełnego i bardziej rzeczywistego obrazu należy dodatkowo uwzględnić poziom tych wydatków, które zostały ulokowane w kraju. Wiadomo, że zdecydowana ich część była tutaj adresowana. Niemniej ok. 20% pochodziło z importu (w różnych latach różnie). Ze względu na tajność tego typu informacji, można przyjąć szacunkowo, że rzeczywisty poziom wynosił średnio 1% przyrostu PKB, a licząc to w punktach procentowych było to ok. 0,030. Ale jednocześnie należy pamiętać, że wydatki inwestycyjne dają mocniejszy impuls niż wydatki konsumpcyjne. Jeśli przyjąć wskaźnik 1,5, to byłoby to średnio 1,5% przyrostu PKB, a w punktach procentowych aż 0,046. Podaję te wskaźniki pod rozwagę. Niemniej ten wpływ jest widoczny i ważny.

W konkluzji można wyprowadzić mnożnik wydatków zbrojeniowych. Jest to liczba określająca o ile jednostek wzrosną PKB, jeśli wydatki zbrojeniowe wzrosną o jeden mld zł. Przyjmując powyższe wyliczenia za badany okres będzie, to:

- dla pierwotnego podejścia: 1 mld zł wydatków zbrojeniowych dawał 0,020% Δ PKB, a w punktach procentowych 0,0051;
- dla podejścia z uwzględnieniem importu: 1 mld zł wydatków zbrojeniowych dawał 0,016% Δ PKB, a w punktach procentowych 0,0041;
- dla podejścia przy uwzględnieniu specyfiki tego przemysłu 0,024% Δ PKB, a w punktach procentowych 0,0062.

Podsumowanie

Podjęty w artykule problem to złożone zagadnienie natury metodologicznej i merytorycznej. Mamy bowiem nałożenie kilku warstw analizy. Pierwsza to polityka państwa, druga to ekonomia, a trzecia to obronność. Wszystko to widziane przez pryzmat wielkich agregatów, tj. zdolności, potencjału, wzrostu czy też rozwoju. Dodatkowo musi być postrzegane za pomocą stosownych informacji statystycznych. Próbuąc uogólnić badane zagadnienie, należy wnioskować, iż:

1. Wydatki zbrojeniowe, jako część wydatków obronnych państwa stanowiących o nakładach inwestycyjnych, wywierają mierzalny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy państwa postrzegany jako wzrost PKB. Państwo za pomocą tej części wydatków inwestycyjnych może pobudzać swoją gospodarkę. Należy tylko pamiętać, aby to nie było czynione w okresie kryzysu gospodarczego. Bowiem wówczas każdy tego typu wydatek zubaża społeczeństwo o rozwój infrastruktury, szkolnictwa, zdrowia czy środowiska naturalnego. Stąd należy czynić roztropnie, aby równoważyć wszystkie te potrzeby. Również ze względów społeczno-ekonomicznych należy kupować ten sprzęt i uzbrojenie w kraju. Daje to zatrudnienie, jak również generuje podatki do lokalnych budżetów i dla rządu. Wreszcie generuje potrzebny postęp naukowo-techniczny.
2. W okresie 2010–2016 Polska rozwijała się średniorocznie na poziomie 3,07% (Δ PKB). Z tego makro-agregatu mogła przeznaczać na swoje wydatki typu wojskowego ok. 1,92% W ramach tych wydatków średniorocznie udawało się przekazać na inwestycje, tj. na zakup nowego sprzętu i uzbrojenia, aż 25,4%. Właśnie te wydatki zbrojeniowe ważyły w naszym rozwoju społeczno-gospodarczym. W sumie wyniosło to śr. 1,21 Δ PKB. Natomiast licząc w punktach %, było to 0,038. Oznacza to, że realnie ujmując, co 81 część wzrostu naszego PKB była zasługą krajowych wydatków zbrojeniowych. Służą one zarówno SZ RP, jak również całemu społeczeństwu, poprzez szerzenie postępu technicznego, korzyści osiągniętych z handlu zagranicznego, zatrudnienia czy płacenia podatków w kraju. Dla ścisłości rachunków należy lekko zmniejszyć otrzymane wskaźniki ze względu na fakt, że nie całe

wydatki zbrojeniowe trafiły na nasz rynek krajowy, a pochodziły z importu. Stąd wynik końcowy to ok. 1% Δ PKB, a w punktach procentowych to ok. 0,030. Ale jeśli przyjąć prawidłowość, że tego typu wydatki są większym akceleratorem wzrostu niż wydatki konsumpcyjne np. 1,5 razy, to udziały końcowe wyniosły by odpowiednio 1,5% i 0,046.

W podsumowaniu twierdzę, że materiał spełnił swój cel. Udało się ustalić badany wpływ. Należy jednak nadal analizować te zależności, aby widzieć siłę korzyści osiągniętych z wydatków zbrojeniowych na rzecz gospodarki Polski. Udowodniony wpływ był raczej optymalny. Nie obciążał zbyt mocno naszych cywilnych potrzeb. Był on potrzebny zarówno z punktu widzenia politycznego, militarnego, gospodarczego, jak i społecznego.

BIBLIOGRAFIA

- [1] BEGG D., *Ekonomia*, PWE, t. 2, Warszawa 1992.
- [2] BOBER E., PŁACZEK J., *Budżet MON w latach 2011–2004 i jego prognoza*, AON, Warszawa 2005.
- [3] *Ekonomika obrony*, pod red. W. Stankiewicza, AON, Warszawa 1992.
- [4] CHOJNOWSKI S., *Wydatki wojskowe*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, pod red. K. Żukrowskiej, IUSatTAX, Warszawa 2011.
- [5] CHRZAN M., *Dochód narodowy, bilans płatniczy i handlowy*, [w:] *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, pod red. J. Rymarczyka, PWE, Warszawa 2010.
- [6] KAMERSCEN D.R., MCKEZIE R.B., NARDINELLI C., *Ekonomia*, F.G. NSZZ, Gdańsk 1991.
- [7] KLAMUT M., *Poszukiwanie ścieżki trwałego wzrostu*, [w:] *Polityka gospodarcza*, pod red. B. Winiarskiego, PWN, Warszawa 2004.
- [8] KOZŁOWSKI G., *Finanse NATO*, Bellona, Warszawa 2008.
- [9] KUREK S.T., *Ekonomika obronności. Istota, miejsce, zarys teorii*, AON, Warszawa 2015.
- [10] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2012*, GUS, Warszawa 2012.
- [11] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2013*, GUS, Warszawa 2013.
- [12] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2014*, GUS, Warszawa 2014.
- [13] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2015*, GUS, Warszawa 2015.
- [14] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, GUS, Warszawa 2016.
- [15] OZIĘBŁO M., BARTOSIEWICZ P., *Wydatki obronne w Polsce w latach 2005–2016*, „Systemy Logistyczne Wojsk”, nr 45, 2016, s. 150.
- [16] PŁACZEK J., *Finansowanie i gospodarowanie budżetem MON w Polsce w latach 1989–1999 (od Układu Warszawskiego do sojuszu NATO)*, AON, Warszawa 1999.
- [17] PŁACZEK J., *Wydatki wojskowe na tle rozwoju społeczno-gospodarczego Polski*, AON, Warszawa 1995.
- [18] STACHOWIAK Z., *Ekonomia międzynarodowa wobec wyzwań cywilizacyjnych*, AON, Warszawa 2004.
- [19] STAŃCZYK K., *Realizacja gospodarki finansowej wojska*, Ementon, Warszawa 2015.
- [20] STIGLITZ J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004.
- [21] www.guswzrostPKBw2016r. (13.02.2017).